

Het Rietveld Schröderhuis: een radicaal meesterwerk

Rietveld Schröderhuis (collectie Centraal Museum, Utrecht), foto Sifjn Poelstra.

Gerrit Thomas Rietveld werd geboren in Utrecht op 24 juni 1888. Hij was de zoon van meubelmaker Johannes Cornelis Rietveld en zijn vrouw Elisabeth van der Horst. Rietveld had vijf broers en zussen. Op zijn elfde haalden zijn ouders hem van school en ging hij werken in de meubelwerkplaats van zijn vader.

Tekst | Natalie Dubois

De jonge Rietveld had duidelijk een andere visie op het meubelmakersvak dan zijn vader. Zijn vader maakte vooral meubelen op bestelling voor de Utrechtse gegoede burgerij. De meubelen waren klassiek en zwaar, gemaakt van dure houtsoorten en ambachtelijk vervaardigd. Rietveld was geïnteresseerd in het ontlasten van de meubelmaker. Het was zwaar werk en dat kon gemakkelijker volgens Rietveld. Hij ontwikkelde zich door mee te doen aan tekenavonden en volgde theoretische cursussen bij architect Piet Klaarhamer. Via Klaarhamer kwam hij met ontwerpen van de Nederlandse architect Hendrik Petrus Berlage en de Amerikaanse Frank Lloyd Wright in aanraking. Zijn interesse in het nieuwe werd aangewakkerd. Geleidelijk bracht hij de essentie van het meubel in zijn ontwerpen terug.

Gerrit Rietveld worstelde zich in de jaren '10 van de vorige eeuw los van zijn calvinistische gereformeerde milieu. Kort na zijn huwelijk met Vrouwgjen Hadders verliet hij de werkplaats van zijn vader om een eigen werkplaats te starten.

Truus Schröder-Schröder

In 1924 krijgt Rietveld de belangrijkste opdracht van zijn leven. De jonge weduwe Truus Schröder-Schröder vraagt hem voor de bouw van een woning. Deze vraag zou uiteindelijk leiden tot de bouw van een meesterwerk: het Rietveld Schröderhuis. Truus Schröder werd in 1889 in Deventer geboren. Ze groeide op met haar oudere zus An in een traditioneel, rijk, katholiek gezin. Ze trouwde in 1911 met Frits Schröder en ze woonden in Utrecht waar hij zijn advocatenpraktijk had. Het stel kreeg drie kinderen. Begin jaren '10 van de vorige eeuw woonden ze in een groot patriciërshuis aan de Biltstraat, aan de rand van Utrecht. Het was een klassieke woning met kamers met hoge plafonds, gevuld met zware meubelen, dikke gordijnen en tapijten.

In 1924 krijgt Rietveld de belangrijkste opdracht van zijn leven

Truus stelde zichzelf vragen bij het leven dat ze leidde. Ze had een vrij leven voor ogen, maar voelde zich verre van vrij. Ze vond het huis waar ze woonde ook niet fijn. De verticaliteit van de architectuur stond haar niet aan. Haar man stelde voor om één kamer in het huis vorm te geven naar haar wensen. Die kamer was het begin van een jarenlange samenwerking met Rietveld en het begin van een bijzondere liefde.

Natalie Dubois studeerde museologie aan de Reinwardt Academie en Kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en New York University. Sinds 2000 werkt ze in het Centraal Museum in Utrecht, waar ze sinds 2015 conservator Toegepaste kunst en vormgeving is.

Foto © Centraal Museum Utrecht/Jan-Kees Steenman, 2018

NATALIE DUBOIS

Gerrit Rietveld en Truus Schröder-Schröder in Utrecht, datum onbekend.

Schröder ontmoette Rietveld al eerder, toen hij met zijn vader een bureau kwam afleveren voor het kantoor van haar echtgenoot. Bij die eerste ontmoeting, vertelde Schröder aan het einde van haar leven, werd direct duidelijk dat ze allebei een andere vormgeving voor ogen hadden. Ook zou bij die ontmoeting wellicht al een vonk tussen die twee overgesprongen zijn.

In 1921 verbouwde Rietveld haar kamer. De plafonds werden optisch verlaagd door te werken met horizontale kleurvlakken. De inrichting was sober en ze plaatste er boerenmeubelen. De kamer contrasteerde behoorlijk met de rest van het huis, dat vol was en waar zware meubelen het geheel domineerden. Schröder koesterde het kamertje en noemde het *'het kamertje met de grijzen'*.

Frits Schröder overleed in 1923. Na zijn overlijden vroeg Truus Schröder aan Gerrit Rietveld om een huis voor haar en haar drie kinderen te zoeken en te verbouwen. Omdat ze geen geschikte woning vonden, vroeg zij aan Rietveld of hij een huis voor haar wilde bouwen. Dat had hij nog nooit gedaan, maar hij zei 'ja'. Ze vonden een geschikt stuk grond aan de oostelijke rand van de stad Utrecht, naast een rij net opgeleverde huizen, tegen een sloot en de polder aan.

Het interieur kan zich aanpassen aan de wensen van de bewoners

Foto: Mycosm93, Wikimedia Commons

Pioneers of the Dutch Modern House

Iconic Houses maakte een vijfdelige videoserie over de ontwikkelingen in de woonhuisarchitectuur in de twintigste eeuw in Nederland.

Aan bod komen:

- 'Hygiëne en gezondheid in het moderne huis' door Hetty Berens, conservator van het Huis Sonneveld;
- 'Paleizen voor het volk' door Valentijn Carbo, architectuurhistoricus bij Vereniging Hendrick de Keyser;
- 'De rollen van vrouwen: opdrachtgevers en architecten' door Natalie Dubois, conservator Toegepaste kunst en vormgeving van het Centraal Museum Utrecht;
- 'Experimenten met ruimte' door Robert von der Nahmer, eigenaar de Diagoonwoning;
- 'Het woonhuis als zelfportret: architectenhuizen', door Natascha Drabbe (eigenaar van het Van Schijndelhuis).

Gezamenlijke duur is 1 uur. De serie is te streamen via www.iconichouses.org/shop.

Rietveld Schröderhuis collectie Centraal Museum, Utrecht, foto Sijn Postra

Radicaal anders

Rietveld had binnen een dag een schetsontwerp klaar. Schröder was teleurgesteld. Ze had iets anders in gedachten. Rietveld begon opnieuw en kwam met een veel ruimtelijker ontwerp en dat kon de opdrachtgeefster wel bekoren. Schröder had specifieke wensen en veel invloed op het ontwerp. Maar welk onderdeel van het ontwerp van Schröder of Rietveld kwam, zal nooit precies beantwoord kunnen worden. Wel weten we dat Schröder vooral op de bovenverdieping wilde leven en aan Rietveld gevraagd had daar de muren weg te laten. In het ontwerp van het huis is ruimte van essentieel belang. Buiten en binnen vloeien in elkaar over en versmelten als het ware met elkaar. Het interieur van het huis kan zich aanpassen aan de wensen van de bewoners. Op de verdieping kunnen door middel van schuifwanden meerdere kamers gecreëerd worden. Het Rietveld Schröderhuis is gebouwd vanuit de woonwensen en niet vanuit de buitenkant. Rietveld en Schröder stelden zich de vraag: Hoe zal er in het huis geleefd worden? Door de schuifwanden kon er actief en bewust in het huis gewoond worden. Het huis, inmiddels bijna honderd jaar oud, was radicaal anders dan alle andere huizen uit die tijd. Rietveld ontwierp het zonder opleiding en zonder voorbeelden. Dat was een ongelooflijke prestatie. Truus Schröder woonde er zestig jaar tot ze er in 1985 overleed. Rietveld woonde er na het overlijden van zijn echtgenote in 1957 en stierf er in 1964. In 2000 werd het huis op de Unesco Werelderfgoedlijst geplaatst.

Over het leven in het Rietveld Schröderhuis schreef Schröder in haar agenda van 1970: *'Als iemand me zou vragen: kun je zoo'n leven, zoo'n huis aanbevelen, dan zou ik zeggen: als je tevreden bent met een dak boven je hoofd en het leven in huis niet ampieert, maar erg naar buiten wilt leven, naar andere mensen toe, dan zeg ik: nee. Het huis vraagt veel van je maar geeft je ook veel. Is bewerkelijk als je erg ordelijk bent en gevoelig voor alle kleine dingen die je zelf verstoren. Het neemt veel van je, maar kan je leven vullen en verrijken.'*

Het huis maakte van Rietveld een gerenommeerd architect. Hij heeft sinds de oplevering in 1925 nog veel gebouwen ontworpen, waarbij het begrip ruimte van cruciaal belang bleef. Maar niet een van deze ontwerpen was zo baanbrekend en werd zo beroemd als het Schröderhuis. Een huis dat zonder de eigenzinnige opdrachtgeefster, die eenvoud en soberheid nastreefde en heel duidelijke ideeën over wonen had, nooit gebouwd zou zijn. ■

Het Rietveld Schröderhuis is lid van het Iconic Houses Netwerk, zie www.iconichouses.org